

JAVNOST GLAVNE RASPRAVE

Prof. dr. sc. Jozo Čizmić*

UDK 347.939.7

<https://doi.org/10.30925/zpfsr.42.2.2>

Ur.: 11. siječnja 2021.

Pr.: 19. veljače 2021.

Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Sudske su rasprave javne i presude se izriču javno. Tako je i glavna rasprava javna jer sud odlučuje o tužbenom zahtjevu, u pravilu, na temelju usmene, neposredne i javne rasprave. Autor u radu ponajprije objašnjava sadržaj pojmova: načelo javnosti, opća i stranačka javnost, javnost glavne rasprave, ograničenje i isključenje javnosti, povrede načela javnosti. Potom prikazuje ostvarenje javnosti glavne rasprave u svezi s pandemijom koronavirusom.

Ključne riječi: načelo javnosti; glavna rasprava.

1. UVOD

Sud odlučuje o tužbenom zahtjevu, u pravilu, na temelju usmene, neposredne i javne rasprave (Zakon o parničnom postupku, čl. 4., dalje: ZPP).¹

Jedan od načina jačanja povjerenja građana u zakoniti rad suda je dostupnost njegovog rada javnosti. Time se građanima omogućuje da se upoznaju s pozitivnim propisima, sudskim postupkom, nositeljima pravosudne funkcije, a istodobno se postiže afirmacija suda.

Sudski je postupak načelno javan, što podrazumijeva pravo svih punoljetnih građana da prisustvuju procesnim radnjama koje se poduzimaju u sudskom postupku i njihovo je pravo biti obaviješteni o tijeku i rezultatu sudskoga postupka.² Načelo javnosti traži da se svakome, odnosno neograničenom broju osoba koje unaprijed nisu individualno određene, osigura nesmetana mogućnost prisustvovanja raspravi pred sudom,³ da sudske rasprave budu javne, da se presude javno izriču, da svatko (svaka punoljetna nenaoružana osoba) može neposredno pratiti parnične radnje

* Dr. sc. Jozo Čizmić, redoviti profesor u trajnom zvanju, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu; jczimic@pravst.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7553-5152>.

1 Zakon o parničnom postupku, pročišćeni tekst zakona, Službeni list SFRJ, br. 4/77., 36/77., 6/80., 36/80., 43/82., 69/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91. i Narodne novine, br. 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14., 70/19., na snazi od 1. rujna 2019.

2 Mihajlo Dika i Jozo Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine* (Sarajevo: OSCE, 2000.), 36-42.

3 Siniša Triva i Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo* (Zagreb: Narodne novine, 2004.), 195.

stranaka i suda i o tome objavljivati izvješća te da za to ne mora dokazivati nikakav posebni interes, a da se javnost može isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela samo iznimno, kada je to zakonom predviđeno.

Načelo javnosti suđenja izraženo je u odredbi da sud odlučuje na temelju javnog raspravljanja i njegov je cilj upoznati građane s ostvarivanjem sudske funkcije, omogućiti im upoznavanje propisa u određenim područjima i utjecanje na rad pravosuđa i poštovanje prava.⁴ Osnovna je svrha načela javnosti suđenja posredni vid kontrole građana nad radom pravosuđa. Iako bi sud trebao suditi isto i u nazočnosti i u odsustvu javnosti, u skladu sa zakonom, uvijek se mora poći od pretpostavke da je sudac koji obnaša sudačku funkciju, kao i svaki čovjek, podložan različitim vrstama pritisaka (kako osobnih tako i medijskih). Stoga nazočnost javnosti može uvelike utjecati ako postoje jaki interesni, politički ili medijski pritisci na postupajućega suca. Smatra se da tada javnost daje svojevrsnu potporu sucu da ne podlegne pritiscima, te da sudi u skladu sa zakonom, objektivno i nepristrano, odnosno da u suprotnom, javnost izrazi svoje nezadovoljstvo radom suca. Pristranom sucu uvijek više odgovara suđenje „iza zatvorenih vrata“, što se prisustvom javnosti uvelike otežava.⁵ Okolnost da javnost može biti nazočna na ročištima, a osobito aktualna prisutnost publike, ponajprije medija, može pozitivno utjecati na rad i ponašanje, ne samo suda, već i drugih procesnih subjekata – stranaka i njihovih zastupnika, u prvom redu državnih odvjetnika i odvjetnika.⁶

Javnost, svakako, uz nadzornu, ima svoju edukativnu ulogu. Zadatak je načela javnosti omogućiti sudu da zaštitno utječe na građane upoznavajući ih s metodama sudskoga rada i s pravnim propisima koje sud primjenjuje na pojedine slučajeve.

Prisustvo (opće) javnosti potvrđuje demokratski karakter pravosuđenja budući da se time ostvaruje njegova kontrola funkcija i gradi povjerenje građana u njegovu djelotvornost i neovisnost.⁷

Međutim, ostvarivanje načela javnosti može imati i negativne posljedice koje se ponajviše očituju u tome da sud može biti pod utjecajem javnosti i nedopuštenog i neodgovornog nametanja mišljenja sudu, posebno objavama u medijima.⁸

Načelo javnosti povezano je s onima stadijima postupka u kojima vrijedi i načelo usmenosti jer ako je riječ o pisanom dijelu postupka, tada javnost po prirodi stvari nije moguća.⁹ Načelo je javnosti i jedno od metodskih načela parničnog postupka. I tu je riječ o radnoj metodi u parničnom postupku jer se smatra da prisustvo javnosti omogućuje pravilno utvrđivanje činjenica suda, budući da je sud pod „budnim okom“

4 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

5 Mirko Marić, „Značaj javnosti suđenja“, *Danas* 13. listopada 2016., pristup 15. prosinca 2020., <https://www.danas.rs/dijalog/znacaj-javnosti-sudjenja/>.

6 Mihajlo Dika, „Načelo javnosti u parničnom postupku“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 29, br. 1 (2008): 4.

7 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

8 Nikola Vorgić i Aleksandar Markičević, „Načelo javnosti u parničnom i krivičnom postupku“, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine* 52, br. 11 (1980): 2.

9 Ranko Keča i Marko Knežević, *Građansko procesno pravo* (Beograd: Službeni glasnik, 2017.), 155-156.

javnosti i mora voditi računa kao se ponaša i kako utvrđuje relevantni procesni materijal.¹⁰

Načelo je javnosti i ustavno procesno načelo. Sudske su rasprave javne i presude se izriču javno, u ime Republike Hrvatske (čl. 120. Ustava Republike Hrvatske).¹¹

Načelo javnosti suđenja jedna je od najvažnijih procesno-pravnih tekovina pravnih sustava i u europskim zakonodavstvima i u većini zemalja svijeta. Pri utvrđivanju građanskih prava i obveza svatko ima pravo na pošteno suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom utvrđenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavoga ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života stranki u sporu, ili kada to sud smatra izričito nužnim zbog toga što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde (čl. 6. Europske konvencija o ljudskim pravima).

Nužno je razlikovati širu, pučku ili **opću javnost** od uže ili **stranačke javnosti**.

Kao opća javnost u pravilu na glavnoj raspravi mogu prisustvovati samo punoljetne osobe koje ne smiju nositi oružje ili opasno oruđe. U teoriji, raspravi može prisustvovati neograničeni broj osoba koje nisu unaprijed individualno određene, a u praksi samo onoliki broj osoba koliko sudnica može primiti, osiguravajući prednost onima koji prvi dođu. Kada je riječ o javnosti postupka, misli se na opću javnost.¹² Tzv. opća ili pučka javnost traži da se unaprijed neodređenom krugu osoba (uz određena ograničenja) koje nisu sudionici određenog postupka omogući da, bez potrebe postojanja nekoga posebnog prava ili pravnog interesa, prate njegovo odvijanje, osobito raspravu pred sudom, izvođenje dokaza i objavljivanje odluke.

Javnost može biti i uža ili stranačka, kada se odnosi samo na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješake (arg., čl. 308. st. 1. ZPP).¹³

2. GLAVNA RASPRAVA – JAVNOST I TRANSPARENTNOST

Glavna je rasprava javna (čl. 306. st. 1. ZPP). Odredbe se ovoga članka odnose na, tzv. širu / opću javnost.

Rad je sudova javan, a javnost se rada osigurava posebice javnom raspravom pred sudovima. Također, stranke mogu razgledati spise i uzimati njihove prijepise. Trećim osobama sud dopušta razgledanje i prijepis spisa samo ako učine vjerojatnim svoj pravni interes.

Javnost glavne rasprave znači ne samo pravo građana da prisustvuju glavnoj raspravi, nego i pravo da mogu reproducirati i priopćiti drugima sve ono što je na glavnoj raspravi izneseno.

Transparentnost rasprave može se ostvarivati i objavom sudskih odluka i drugih

10 Aleksandar Radovanov, *Građansko procesno pravo* (Novi Sad: Privredna akademija 2009.), 53.

11 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 85/10.

12 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

13 Dika, *Načelo javnosti u parničnom postupku*, 3.

obavijesti od interesa za javnost. I ako je javnost s glavne rasprave bila isključena, sud je obavezan javno izreći presudu, odnosno javno pročitati presudu. Ako je javnost na glavnoj raspravi bila isključena, izriječka presude uvijek će se javno pročitati, a sud će odlučiti hoće li se i u kojoj mjeri isključiti javnost pri objavi presude. Sud će upozoriti osobe koje prisustvuju raspravi na kojoj je javnost isključena da su dužne kao tajnu čuvati sve ono što su na raspravi saznale i upozoriti ih na posljedice odavanja tajne.¹⁴

Radi osiguranja načela (prisustva) javnosti nužno je učiniti dostupnima obavijesti o tome u kojim će se pravnim stvarima, kada i gdje održavati javna ročišta i osigurati lak pristup mjestu njegova održavanja.¹⁵

3. OGRANIČENJE JAVNOSTI GLAVNE RASPRAVE

Pravo na javnost suđenja nije, međutim, apsolutno pa se zbog drugih važnih interesa može ograničiti, no pritom je nužno uspostaviti ravnotežu između zaštite tih prava i potrebe da se omogući uvid javnosti. Stoga ograničenja javnosti suđenja trebaju biti „razmjeran odgovor na neposrednu društvenu potrebu”.¹⁶

Ograničenje načela javnosti na glavnoj raspravi može biti dobno, sigurnosno i prostorno (faktičko). Navedeno se ograničenje odnosi na opću javnost. Iako je ostvarivanje načela javnosti zbog organizacijskih, prostornih i drugih praktično ograničavajućih aspekata bitno onemogućeno u samoj sudskoj praksi, potrebno je raditi na njegovoj (re)afirmaciji.¹⁷

Vezano za dobno ograničenje, ZPP propisuje da raspravi mogu nazočiti samo punoljetne osobe (čl. 306. st. 2. ZPP-a). Odredbe st. 2. čl. 306. ZPP-a, odnose se na osobe koje raspravi prisustvuju kao slušatelji, a ne i na sudionike u postupku (tzv. stranačka javnost).¹⁸ Punoljetna je ona osoba koja je navršila 18 godina te ona koja je prije punoljetnosti stupila u brak, iako postoje mišljenja da su maloljetne osobe sklapanjem braka stekle samo punu poslovnu sposobnost, ali ne i punoljetnost te ne bi mogle prisustvovati glavnoj raspravi kao slušatelji.¹⁹

Sigurnosno ograničenje pretpostavlja da osobe koje prisustvuju raspravi ne smiju nositi oružje ili opasno oruđe (čl. 306. st. 3. ZPP), čak ni one koje zbog svojega zvanja

14 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

15 Walter Rechberger i Daphne Simotta, *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren* (Wien: Manzsche Verlag, 2000.), 184.

16 Alan Uzelac, „Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda“, u: *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. ur. Ivana Radačić Zagreb: Centar za mirovne studije, 2011.): 88-125, pristup 2. siječnja 2021., http://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_usklađenost%20zakonaCMS.pdf.

17 Dragan Zlatović, „Isključenje javnosti u sporovima zbog nepoštenog trgovanja“, u: *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 24* (Zagreb: Organizator, 2017.), 493-501.

18 Određena ograničenja tiču se i svjedoka koji još nisu saslušani. Naime iz odredbe po kojoj se svjedoci saslušavaju pojedinačno i bez prisutnosti svjedoka koji će se kasnije saslušavati (243/1.), treba zaključiti da svjedoci koji će se kasnije saslušavati ne smiju biti nazočni dijelu ročišta na kojem će se saslušavati svjedoci koji će kasnije biti saslušani.

19 Srećko Zuglia i Siniša Triva, *Zakon o parničnom postupku* (Zagreb: Narodne novine, 1957.), 65.

ili zaposlenja inače, izvan sudnice, nose oružje ili opasno oruđe. Ovo ograničenje vrijedi i za sudionike u postupku i za osobe koje kao slušatelji prisustvuju glavnoj raspravi. Iako to nije izrijekom propisano, autor smatra kako bi odredbu čl. 306. st. 3. ZPP-a trebalo tumačiti široko, tako da raspravi ne bi smjele biti nazočne osobe koje (u)nose bilo kakvo opasno sredstvo u sud(nicu). U tom smislu razina kontrole pri ulasku u zgradu suda (pa posljedično i u sudnicu u kojoj se održava ročište) trebala bi, po svom opsegu i intenzitetu, biti na razini kontrole pri ulasku u zrakoplov. Brojni su primjeri štetnih događaja kada se takva kontrola nije provodila.²⁰

Odredba st. 3. ovoga članka iznimno se ne odnosi na čuvare osoba koje sudjeluju u postupku (arg. čl. 306. st. 4. ZPP-a). Nošenje oružja na glavnoj raspravi iznimno je dopušteno samo službenim osobama koje tijekom rasprave čuvaju stranke ili svjedoke koji su privedeni iz zatvora. U pravilu je riječ o pripadnicima sudske (pravosudne) policije.²¹ Osim osoba ovlaštenih odredbama st. 4., niti jedna druga osoba ne može naoružana biti nazočna glavnoj raspravi.

U građanskom (parničnom) postupku ostvarivanje načela javnosti u praksi je često ograničeno zbog nedostatnog kapaciteta sudskih prostorija. Dakle, postoje i faktička ograničenja u ostvarivanju načela javnosti poput nedostatne velike sudnice koja ne može primiti sve zainteresirane građane.²² Naime, sudnice u kojima se održavaju ročišta u prvostupanjskim sudskim predmetima, a posebno u parničnom postupku, često su skućene, u njima, uz suca, sjedi i daktilograf - zapisničar te stranke i njihovi punomoćnici, pa najčešće da i ne ostaje prostora za osobe koje (zbog različitih razloga) žele slušati rasprave i prisustvovati njima kao javnost. To katkad otežava položaj suca koji vodi raspravu jer mora brzo i učinkovito riješiti problem prostora za sve one osobe koje, u svojstvu javnosti, žele biti nazočne raspravi.²³

Načelo javnosti nije povrijeđeno ako se prisustvovanje raspravi omogućiti samo onim građanima koji mogu stati u sudnicu i to onima koji su prije došli. Nije dopušteno izdavanje ulaznica / propusnica za pristup raspravi samo određenim osobama.²⁴

-
- 20 Dubravka Burcar, *Zločini na sudovima*, pristup 3. siječnja 2021., <http://www.zakladazlatkocnric.hr/hrv/index.asp?main=odjeci&id=zlocin>; *Ubojica iz sudnice: Zbog razvoda je ubio suprugu, njezinu odvjetnicu i sutkinju*, pristup 3. siječnja 2021., <https://www.vecernji.hr/vijesti/ubojica-iz-sudnice-zbog-razvoda-je-ubio-suprugu-njezinu-odvjetnicu-i-sutkinju-1014811>; *Prije 21 godinu ubio je tri žene i mirno išetao iz zgrade suda*, pristup 3. siječnja 2021., <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/prosla-je-21-godina-od-stravicnog-zlocina-mato-oraskic-je-ubio-tri-zene-i-mirno-isetao-iz-zgrade-suda-na-izricanju-presude-zacepio-je-usi---621122.html>; *Okrutni ubojica opet divljao u sudnici*, pristup 3. siječnja 2021., <https://www.jutamji.hr/vijesti/crna-kronika/okrutni-ubojica-opet-divljao-u-sudnici-vrijedao-je-sutkinju-radio-grimase-i-glasno-se-smijao-na-izjave-svjedoka-sramota-ste-za-hrvatsko-pravosude-9858811> i sl.
- 21 Zlatko Kulenović *et al.*, *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj* (Sarajevo: APRIORI BA, 2005.), 219.
- 22 Radovanov, *Građansko procesno pravo*, 53.
- 23 Larisa Smiljan Pervan, *Položaj sudaca u Republici Hrvatskoj*, pristup 1. siječnja 2021., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2017B1052>.
- 24 Nikola Vorgić i Aleksandar Markičević, „Načelo javnosti u parničnom i krivičnom postupku“, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine* 52, br. 11 (1980): 4.

4. ISKLJUČENJE JAVNOSTI NA GLAVNOJ RASPRAVI

Opća javnost može biti isključena na temelju zakona ili odlukom suda. Isključenje se javnosti ne odnosi, dakle, na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješake.

Sud može isključiti javnost na glavnoj raspravi ili njezinom dijelu ako to zahtijevaju interesi morala, javnog reda ili državne sigurnosti, ili radi čuvanja vojne, službene ili poslovne tajne, odnosno radi zaštite privatnoga života stranaka, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde (čl. 307. ZPP-a). U prvostupanjskom građanskom parničnom postupku isključenje javnosti po odluci suda zbog okolnosti koje su navedene u čl. 307. ZPP-a nije često.

Odluku o isključenju javnosti vijeće donosi po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka. Pritom je u odluci nužno istaknuti zakonski temelj po kojem se javnost isključuje. Kada sud odluku o isključenju javnosti donosi po službenoj dužnosti, ne treba o tome prethodno saslušati mišljenje stranaka. O razlozima za isključenje javnosti, sud odlučuje po slobodnom uvjerenju (čl. 8. ZPP), pa nije vezan suglasnošću ni protivljenjem stranaka.²⁵

4.1. Isključenje po odluci suda

Bez obzira na zakonom proklamirano načelo javnosti suđenja, sud može isključiti javnost s glavne rasprave u parničnom postupku zbog razloga koji su propisani zakonom (interes čuvanja službene, poslovne ili osobne tajne, interes javnog reda ili razlozi morala itd.). Kada se opća javnost isključuje po odluci suda, to se čini u cilju zaštite interesa nacionalne sigurnosti, javnoga reda i morala, maloljetnika ili privatnosti sudionika u postupku.²⁶ Sud tada donosi konstitutivno rješenje o isključenju javnosti.

Sud može isključiti javnost u glavnoj raspravi ili njezinu dijelu ako to zahtijevaju interesi morala, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde (arg. čl. 307. ZPP-a). U interesu javnog morala javnost se zakonom može isključiti ne samo u pojedinoj parnici već i kod određene vrste sporova. Tako je, primjerice, isključena javnost u raspravama o bračnim i paternitetskim sporovima, zbog njihove prirode odnosa. Razlozi morala osnova su za isključenje javnosti kada iskaz svjedoka ili vještaka ili radnje stranaka vrijeđaju osjećaj pristojnosti kod prisutnih.

Sud može isključiti javnost u glavnoj raspravi ili njezinu dijelu ako to zahtijevaju interesi **javnog reda ili državne sigurnosti**, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde (čl. 307. ZPP-a). Interes javnog reda mogao bi, primjerice, biti ugrožen ako bi javnost glavne rasprave mogla imati za posljedicu nedopuštene skupne javne manifestacije ili masovnu pojavu nasilja, fizičkih sukoba ili drugog

25 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

26 Keča i Knežević, *Građansko procesno pravo*, 155.-156.

oblika društvenog nereda.²⁷

Sud može isključiti javnost u glavnoj raspravi ili njezinu dijelu radi čuvanja vojne, službene ili poslovne **tajne**, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde (čl. 307. ZPP-a). Tajnom se može smatrati podatak koji je poznat i koji smije biti poznat samo određenom krugu osoba, a pritom moraju postojati određene društvene norme koje brane iznošenje takvih podataka izvan toga kruga osoba.²⁸ Tajna je i znanje određenih činjenica o kojima se doznalo putem poziva ili na neki drugi povjerljiv način i koje ne mogu biti priopćene u javnosti, a da se pritom ne nanese šteta interesima pojedinca ili zajednice.²⁹ Prema vrsti tajne, podaci su državna, vojna, službena, poslovna ili profesionalna tajna.³⁰ U načelu bismo sve vrste tajni mogli svrstati u dvije skupine - u javne i privatne tajne. U javnu tajnu mogli bismo svrstati podatke koje su u skladu s propisanim uvjetima obvezni čuvati: državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te pravne i fizičke osobe koje, u skladu s tim zakonom, ostvare pristup ili postupaju s klasificiranim i neklasificiranim podacima. Tu svakako po vrsti spadaju državna, vojna i službena, a možemo ubrojiti i poslovnu tajnu jer je vezana za tajnost podataka pravnih, a ne fizičkih osoba kao kod privatnih tajni. Državna su tajna podatci koji su zakonom, drugim propisom ili općim aktom nadležnog tijela donesenim na temelju zakona određeni državnom tajnom te bi njihovim otkrivanjem nastupile štetne posljedice za nacionalnu sigurnost ili nacionalni interes. Vojna su tajna podatci koji su zakonom, drugim propisom, općim aktom ili aktom nadležnog tijela donesenim na temelju zakona proglašeni vojnom tajnom. Službena su tajna podatci koji su prikupljeni i koriste se za potrebe javnih tijela, a koji su zakonom, drugim propisom ili općim aktom nadležnog tijela donesenim na temelju zakona proglašeni službenom tajnom. Poslovna su tajna podatci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkoga društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji su proizvodna tajna, rezultati istraživačkog ili konstrukcijskog rada te drugi podatci zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenej osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese. Privatna je tajna saznanje određenih podataka jedne osobe od druge na temelju bliskog odnosa i njihova osobnog povjerenja.³¹ Pojam privatne tajne viši je rodni pojam osobnoj i profesionalnoj tajni. Privatni interesi primarni su predmet

27 Borivoje Poznić, *Komentar Zakona o parničnom postupku* (Beograd: Službeni glasnik, 2009.), 719.

28 Bojan Zabel, *Poslovna tajna* (Beograd: Institut za uporedno pravo, 1970.), 9.

29 Ljubiša Jovanović, *Lekarska tajna* (Beograd: Institut za uporedno pravo, 1959.), 11. Jelačić smatra da bi bilo točnije kazati ne da „tajna predstavlja znanje određenih činjenica“, nego da „same činjenice saznate u obavljanju poziva predstavljaju tajnu“, jer je znanje o tim činjenicama pojam posjedovanja tajne budući da je objekt zaštite sama činjenica koja se ne smije otkriti, jer znanje kao takvo ne može biti objektom zaštite. Olga Jelačić, „Liječnička tajna u našem zakonodavstvu“, *Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu* 10, (1973): 14.

30 Jozo Čizmić, „Zaštita prava iz područja industrijskog vlasništva poslovnom tajnom“, *Pravo u gospodarstvu* 38, br. 2 (1999): 2 i Dragan Zlatović, „Zaštita i čuvanje poslovne tajne“, *Slobodno poduzetništvo* 4, br. 8 (1997): 150.

31 Jovanović, *Lekarska tajna*, 11.

pravne zaštite koja se ostvaruje institutima osobne i profesionalne tajne.³² Osobna je tajna podatak o osobi koji je zakonom, drugim propisom ili općim aktom nadležnoga tijela donesenim na temelju zakona određen tajnom. Osobni je podatak, pak, svaka informacija koja se odnosi na identificiranu fizičku osobu ili osobu čiji se identitet može utvrditi izravno ili neizravno, posebno na temelju jednog ili više obilježja specifičnih za njezin fizički, psihološki, mentalni, gospodarski, kulturni ili socijalni identitet. U subjektivnom smislu osobnu bismo tajnu mogli definirati kao podatak koji je poznat samo osobi na koju se odnosi, a koja ne želi da bude poznat drugim osobama ili širem krugu osoba. Profesionalna je tajna, dakle, posebna podvrsta privatne tajne. Profesionalna tajna nije tajna pripadnika određene profesije, nego njihovih klijenata. Zaštita profesionalne tajne posebno je važna s obzirom na osobno pravo na privatnost, jer njezino protupravno otkrivanje redovito vrijeđa nečije pravo na privatnost.³³

Sud može isključiti javnost u glavnoj raspravi ili njezinu dijelu radi **zaštite privatnog života stranaka**, ali samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde (čl. 307. ZPP-a). Zaštita privatnog života stranaka odnosila bi se na sve okolnosti koje se tiču njihove privatne sfere – intimnih, obiteljskih, obrazovnih, ekonomskih, zdravstvenih prilika itd. Potreba zaštite privatnoga života stranaka mogla bi biti razlogom za isključenje javnosti samo ako bi zbog toga moglo biti ugroženo pravilno i zakonito suđenje, primjerice time što bi se stranke zbog javnosti suzdržale od toga da iznesu neke podatke, što bi neke osobe uskratile dati iskaz itd.³⁴

Kada postoje ovi razlozi, oni *ex lege* ne dovode do isključenja javnosti, nego tek nakon odluke suda, koji *in concreto* ocjenjuje opravdanost isključenja javnosti s glavne rasprave ili njezinoga dijela.³⁵

4.2. Isključenje po zakonu

Nekada je, tzv. opća javnost u pojedinim vrstama sporova isključena po sili zakona.

U hrvatskom parničnom pravu, tzv. opća javnost isključena je u postupcima u povodu devolutivnih pravnih lijekova. U tim su postupcima u pravilu isključene i, tzv. stranačka i interesna javnost. Tu bi ipak bila riječ o relativnom isključenju tih javnosti, jer bi stranke, i, uz dokazivanje opravdanog interesa, druge osobe mogle pregledavanjem spisa dobiti uvid u neke radnje obavljene u postupcima u povodu devolutivnih pravnih lijekova.³⁶

Javnost je po sili zakona isključena u postupcima u kojima se odlučuje o obiteljskim i statusnim stvarima, ponajviše u bračnim sporovima, maternitetskim i paternitetskim sporovima, u sporovima o tome s kojim će roditeljem maloljetno dijete ili punoljetno dijete nad kojim se ostvaruje roditeljska skrb nakon punoljetnosti živjeti,

32 Renata Cvrčić, „Poslovna, profesionalna i službena tajna“, *Pravo i porezi* 15, br. 9 (2006): 50.

33 Nikola Gavella, *Osobna prava. I. dio* (Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2000.), 222.

34 Dika, *Načelo javnosti u parničnom postupku*, 15.

35 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

36 Dika, *Načelo javnosti u parničnom postupku*, 3.

odnosno o povjeravanju drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili drugoj pravnoj osobi (onda kada se oni adhezijski rješavaju uz glavni bračni, maternitetski ili paternitetski spor), o uzdržavanju djeteta, lišenju / vraćanju poslovne sposobnosti.

Sud bi ipak trebao donijeti rješenje o isključenju javnosti u statusnim sporovima i to deklaratorno rješenje u kojem bi utvrdio da je u konkretnom sporu kao statusnom sporu javnost isključena po sili zakona.

Opća javnost može biti isključena s cijele rasprave ili s jednog njezinog dijela. Tako se isključenje javnosti s jednog dijela rasprave može odnositi na pojedine dokaze, primjerice na saslušanje određenoga svjedoka. Isključenje javnosti za dio rasprave odnosi se samo na onaj dio kojim je obuhvaćen razlog isključenja. Primjerice, na dio u kojem se saslušava svjedok koji bi svojim iskazom otkrio podatke zaštićene nekom od vrsta tajni.³⁷

U zapisniku s glavne rasprave na kojoj je isključena javnost treba konstatirati koje su osobe prisustvovala glavnoj raspravi i na temelju čega im je to dopušteno.

5. ODRŽAVANJE REDA NA GLAVNOJ RASPRAVI

Sud može isključiti javnost i kada se mjerama za održavanje reda predviđenim u ovom zakonu ne bi moglo osigurati nesmetano održavanje rasprave (čl. 307. st. 2. ZPP-a). Ta se odredba ne primjenjuje samo onda kada propisane mjere za održavanje reda na raspravi nisu bile uspješne, nego i kada sud, uzimajući u obzir sve okolnosti konkretnoga suđenja, unaprijed ocijeni da primjena tih mjera ne bi postigla željeni cilj. Drugim riječima, isključenje javnosti u cilju neometanog održavanja rasprave moguće je i prije njezina početka.³⁸

Ako sud ocijeni da mjerama za održavanje reda, odnosno izricanjem opomene, novčane kazne ili udaljavanjem pojedinih osoba iz sudnice, neće moći osigurati nesmetano održavanje rasprave, u tom slučaju sud može isključiti javnost.³⁹ Pritom nije nužno da se prije isključenja javnosti i stvarno pokuša održati red izricanjem navedenih mjera, već je dostatno da je sud stekao uvjerenje da tim mjerama neće uspjeti osigurati nesmetano održavanje rasprave.⁴⁰ Odluku o tome sud može donijeti na ročištu ili izvan ročišta.⁴¹

37 Poznić, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, 719.

38 Ranko Keča i Marko Knežević, *Građansko procesno pravo* (Beograd: Službeni glasnik, 2017.), 155-156; Poznić, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, 719.

39 U praksi se kao najozbiljniji ugrozitelj interesa pravde u ime javnosti mogu javiti mediji koji svojim primarnim ili sekundarnim izvještavanjem o nekim postupcima, često senzacionalistički, površno, nepotpuno i jednostrano intoniranim, katkad bez razumijevanja bitnoga, mogu stvoriti pogrešne dojmove kod, tzv. javnosti u širem smislu o onome o čemu se sudi i kako se sudi. Mediji često navode neke od sudionika u postupku da svoje nastupe pretvaraju u predstave, iz egzibicionističkih ili sasvim proračunatih postupovno-demagoških razloga; druge na defenzivno ponašanje; treće na odbijanje iskazivanja, ili na davanje netočnih, ili nepotpunih iskaza itd. Dika, *Načelo javnosti u parničnom postupku*, 16.

40 Mladen Srdić, *Glavna rasprava i sudske odluke. Modul 2 - Građanska oblast* (Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće, 2006.), 37.

41 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 36-42.

Naime, dužnost je suca pojedinca, odnosno predsjednika vijeća da se tijekom glavne rasprave brine o održavanju reda u sudnici i o dostojanstvu suda (čl. 317. ZPP-a). Osim kažnjavanja stranaka i njihovih punomoćnika zbog vrijeđanja suda, stranke ili drugog sudionika u postupku, ZPP predviđa sankcioniranje osoba koje prisustvuju raspravi kao pripadnici (šire) javnosti. Sudac može udaljiti iz sudnice osobe koje prisustvuju raspravi kao slušatelji, ali se time ne smatra da je isključena javnost jer raspravi mogu prisustvovati osobe na koje se ne odnosi ta mjera.⁴²

6. STRANAČKA JAVNOST

Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješače (čl. 308. st. 1. ZPP-a). Isključenje javnosti ne odnosi se, dakle na, tzv. užu ili stranačku javnost, pa glavnoj raspravi mogu bezuvjetno prisustvovati stranke, njihovi zakonski zastupnici (svakako bi trebalo ubrojiti i organe zastupnike, odnosno, tzv. statutarne zastupnike), punomoćnici i umješači, jer tek njihovim prisustvom javna rasprava dobiva pravo značenje i smisao.⁴³ Sve osobe koje su obuhvaćene, tzv. stranačkom javnošću ovlaštene su razgledati i tražiti prijepis ili presliku spisa, odnosno njihovih dijelova.

Uz to, sud svojom odlukom može dopustiti da na raspravi prisustvuju i druge osobe – službene osobe, znanstveni i javni radnici, dvije osobe od povjerenja stranke, koje ona označi. Tada je riječ o svojevrsnoj dopuni zakonom određene stranačke javnosti i to po odluci suda (*sui generis* javnosti).

Sud može dopustiti da glavnoj raspravi na kojoj je javnost isključena prisustvuju pojedine **službene osobe**, ako je to od interesa za njihovu službu (arg. čl. 308. st. 2. ZPP-a). Službene osobe ne mogu prisustvovati raspravi na kojoj je javnost isključena, osim ako to ne zatraže. Sud treba u svakom konkretnom slučaju ocijeniti hoće li i kojem broju navedenih osoba dopustiti da prisustvuju na glavnoj raspravi s koje je isključena javnost. Sud će zahtjev odbiti ako ocijeni da je pretežniji interes da se tajnost rasprave u potpunosti provede.

Sud može dopustiti da glavnoj raspravi na kojoj je javnost isključena prisustvuju **znanstveni i javni radnici**, ako je to od interesa za njihovu znanstvenu ili javnu djelatnost (čl. 308. st. 2. ZPP-a). Sud treba u svakom konkretnom slučaju ocijeniti hoće li i kojem broju navedenih osoba dopustiti da prisustvuju na glavnoj raspravi s koje je isključena javnost.

Na zahtjev stranke sud može dopustiti da raspravi prisustvuju **najviše dvije osobe koje ona označi** (čl. 308. st. 3. ZPP-a). Ako je riječ o zahtjevu stranke da raspravi prisustvuju dvije osobe koje ona označi (tzv. pouzdanci, osobe od povjerenja), treba voditi računa o osobi stranke koja možda prisustvom tih osoba ublažava osjećaj neugodnosti pri suočenju sa sudom u praznoj sudnici, odnosno riječ je o osobama koje su joj tijekom postupka moralna potpora. Sud treba u svakom konkretnom slučaju ocijeniti hoće li i kojem broju navedenih osoba (jedna ili dvije) dopustiti da prisustvuju na glavnoj raspravi s koje je isključena javnost. Naime, sud može odlučiti

42 Okružni sud u Zadru, Gž-28/81 od 28. siječnja 1981.

43 Srđić, *Glavna rasprava i sudske odluke*, 37.

da u opravdanim slučajevima (s obzirom na veličinu prostorije i broj prisutnih osoba, primjerice) dopusti prisustvo i samo jedne osobe od onih koje je stranka predložila (posebno ako obje stranke postavle takav zahtjev). Predložene osobe moraju biti punoljetne.⁴⁴

Sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća dužan je upozoriti osobe koje prisustvuju raspravi na kojoj je javnost isključena da su **dužne kao tajnu čuvati sve ono što su na raspravi saznale** i upozoriti ih na posljedice odavanja tajne (čl. 308. st. 4. ZPP-a). Otkrivanjem tajne koju je neka osoba saznala na glavnoj raspravi na kojoj je bila isključena javnost, ta osoba čini kazneno djelo.

7. RJEŠENJE O ISKLJUČENJU

O isključenju javnosti odlučuje sud rješenjem, koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno (čl. 309. ZPP-a).

Kada odluči isključiti javnost, sud mora odluku o tome donijeti u obliku obrazloženog rešenja, koje se javno objavljuje. Raspravi tada mogu prisustvovati samo stranke i, po dopuštenju suda, službene osobe i znanstveni radnici koji su dužni čuvati kao tajnu sve što su saznali na raspravi.⁴⁵

Sud nije povezan sa svojim rješenjem o isključenju javnosti i može ga opozvati, jer je riječ o rješenju koje se odnosi na upravljanje postupkom.⁴⁶ Rješenje o isključenju javnosti donosi se po službenoj dužnosti, ali i svaka stranka može predložiti da se isključi javnost. Prijedlog za isključenje javnosti može se postaviti i prije rasprave, ali rješenje o prijedlogu sud uvijek donosi na raspravi i priopćava ga prisutnima. Rješenje o isključenju javnosti može se pobijati samo žalbom protiv presude.⁴⁷

Protiv rješenja o isključenju javnosti nije dopuštena posebna žalba (čl. 309. ZPP-a). Protiv rješenja kojim se ne dopušta prisustvo pojedinim službenim osobama te znanstvenim i javnim radnicima na glavnoj raspravi na kojoj je javnost isključena, nije dopuštena posebna žalba, tim više što oni ni nisu sudionici u postupku. Smatra se da ni parnične stranke ne mogu ulagati posebnu žalbu protiv rješenja kojim se dopušta prisustvo gore navedenih osoba na glavnoj raspravi.

Rješenje kojim se isključuje javnost na glavnoj raspravi ne dostavlja se strankama (v. čl. 343. st. 2. ZPP-a), jer protiv njega nije dopuštena posebna žalba, već se može pobijati samo u žalbi protiv odluke o glavnoj stvari. Posebna žalba nije

44 Enver Zečević, *Komentar Zakona o parničnom postupku* (Sarajevo: Logos, 2004.), 123.

45 Time što sud prvoga stupnja nije glede zahtjeva tužiteljice za isključenje javnosti donio posebno obrazloženo rješenje, te što u konačnici nije isključio javnost, ne znači da je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 6. ZPP. Naime, suprotno tome i ovaj parnični postupak i njegovo vođenje dokaz je da je tužiteljica imala pravo raspravljati pred sudom, da je ista tražila sudsku zaštitu, a sama činjenica da ista nije uspjela u postupku ne znači da joj je to pravo uskraćeno. Treba dodati da je tužiteljica već u tužbi trebala iznijeti sve relevantne činjenice i navesti sve dokaze kojima potkrepljuje iznesene činjenice, pa nije jasno koje bi to pravno relevantne činjenice ista mogla iznijeti tek u svom iskazu. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Broj: Revr 434/14-2.

46 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 513.

47 Borivoje Poznić, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, 720.

dopuštena ni protiv odluke suda kojom nije usvojio prijedlog stranke da se isključi javnost (arg. čl. 311. FZPP-a).

8. ANALOGNA PRIMJENA ODREDBA O JAVNOSTI GLAVNE RASPRAVE

Odredbe o javnosti na glavnoj raspravi odgovarajuće će se primjenjivati i na pripremnom ročištu, na ročištu izvan glavne rasprave pred predsjednikom vijeća te na ročištu pred zamoljenim sucem (čl. 310. ZPP-a). Kako javnost može biti isključena i na pripremnom ročištu, na ročištu izvan glavne rasprave pred sudom te na ročištu pred zamoljenim sudom, odredbe o javnosti na glavnoj raspravi odgovarajuće će se primjenjivati i u tim slučajevima. „Ročištem izvan glavne rasprave pred sudom“ trebalo bi smatrati sva ročišta koja sud odredi izvan glavne rasprave, kao što su ročište u povodu prijedloga za povrat u prijašnje stanje, ročište radi raspravljanja o privremenoj sudskoj mjeri osiguranja te ročište radi osiguranja dokaza.⁴⁸ Odredbe o javnosti odgovarajuće se primjenjuju i na raspravu pred drugostupajnskim sudom.⁴⁹

9. POVREDA NAČELA JAVNOSTI GLAVNE RASPRAVE

Sud nije dužan brinuti o tome da na raspravi bude prisutna javnost. Drugim riječima, ako javnost nije prisutna na ročištu glavne rasprave, to nije povreda odredbi parničnog postupka.

Bitna je povreda odredbi parničnog postupka onda ako tijekom postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio neku odredbu ZPP-a, a to je bilo ili je moglo utjecati na donošenje zakonite i pravilne presude (relativno bitna povreda odredbi parničnog postupka, čl. 354. st. 1. ZPP-a). Vezano za povrede načela javnosti (glavne rasprave), bitna je povreda odredbi parničnog postupka uvijek ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnoj raspravi (apsolutno bitna povreda odredbi parničnog postupka, čl. 354. st. 2. točka 10. ZPP-a). Ako je sud nezakonito isključio javnost u postupku, to bi bila bitna povreda odredbi parničnog postupka koja vodi ukidanju sudske odluke od strane višeg suda u postupku po žalbi.⁵⁰

Drugim riječima, posljedica povrede načela javnosti apsolutno je bitna povreda odredbi parničnog postupka samo onda ako je javnost protivno zakonu isključena s

48 Zlatko Kulenović *et al.*, *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj*, 223.

49 Tako i detaljnije kod Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 514.

50 Naime kada je posebna žalba protiv rješenja o isključenju javnosti nedopuštena te kada se to rješenje može pobijati samo žalbom protiv presude, to podnesak tuženika od 23. siječnja 2017. ima značaj žalbe protiv presude a kojom žalbom tužitelj pobija i rješenje o isključenju javnosti i to iz razloga bitne povrede odredbi parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a. Stoga je bilo potrebno (a što je drugostupajnski sud propustio) pri ispitivanju pravilnosti i zakonitosti prvostupajnske presude ispitati i u pogledu žalbenoga razloga bitne povrede odredbi parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a te ocijeniti i taj žalbeni navod tuženika. VSH, Broj: Revr 885/17-2.

glavne rasprave. U svim drugim slučajevima povrede ovoga načela mogu biti samo relativno bitne povrede postupka, samo ako je zbog njihove povrede donesena presuda nepravilna i/ili nezakonita (čl. 354. st. 1. ZPP-a). Primjerice, ako je stranka na javnoj raspravi, radi zaštite svojih interesa ili iz drugih razloga, propustila iznijeti činjenice koje bi inače na nejavnoj raspravi iznijela i koje bi da su iznesene dovele do drukčije, za nju povoljnije presude (to bi moglo dovesti i do pogrešnog i/ili nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja),⁵¹ zato što sud nije prihvatio zahtjev stranke da dvije osobe koje je ona označila da prisustvuju raspravi, zato što je sud dopustio da ročištu prisustvuje, tzv. opća javnost u slučajevima u kojima je ona *ex lege* isključena, zbog toga što je sud javnost dopustio nakon što je donio odluku o isključenju javnosti i sl.

Neopravdano isključenje javnosti razlog je apsolutne ništetnosti presude. Na povredu načela javnosti viši sud pazi po službenoj dužnosti. Drugostupanjski sud rješenjem treba ukinuti prvostupanjsku presudu ako utvrdi bitnu povredu odredbi parničnoga postupka (čl. 354.) i vratiti predmet istome prvostupanjskom sudu ili će ga ustupiti nadležnome prvostupanjskom sudu radi održavanja nove glavne rasprave (čl. 369. ZPP-a).

10. UMJESTO ZAKLJUČKA - JAVNOST GLAVNE RASPRAVE U DOBA PANDEMIJE BOLESTI COVID-19

Bolest COVID-19 jedan je od najčešćih razloga za odgađanje sudskih rasprava posljednjih mjeseci.⁵² Epidemija koronavirusa prouzročila je zastoje u gospodarstvu, ali i ograničenja prava na pristup sudu. Da bi se u novonastalim okolnostima ipak zadržala pravna predvidljivost i sigurnost i osigurala jednaka razina prava građana u sudskim postupcima, nužno je osigurati određeni pravni okvir, koji će omogućiti djelovanje sudova i komunikaciju sudova i građana.⁵³ Jasnoća pravnih propisa i usklađenost mjerodavnih zakona i odredbi može samo u tome pripomoći.⁵⁴ Sudenja koja po svim parametrima ionako traju predugo sada su se dodatno zakomplicirala jer je na sudovima, kao i svuda drugdje, epidemiološkim mjerama usprkos, nemoguće izbjeći i zarazu bolesti COVID-19 i samoizolacije svih sudionika nekog postupka.⁵⁵

Predsjednici sudova u RH 16. ožujka 2020. donijeli su *Odluku o načinu rada sudova zbog proglašenja epidemije bolesti izazvane koronavirusom (COVID-19) radi*

51 Dika i Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, 513.

52 Više na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/covid-pozitivna-dosla-na-sudsku-raspravu-pakaznjena-s-8000-kuna-1453699> - www.vecernji.hr.

53 Aleksandra Maganić, „Utjecaj epidemije bolesti COVID-19 na sudske postupke“, *Informator: instruktivno-informativni list za ekonomska i pravna pitanja*, 6622 (2020): 1-4, pristup 15. prosinca 2020., <https://informator.hr/strucni-clanci/utjecaj-epidemije-bolesti-covid-19-na-sudske-postupke>.

54 Tako i više o tome kod Sunčana Roksandić i Kristijan Grđan, „Covid-19 i razumijevanje pravnih propisa vezanih uz suzbijanje zaraznih bolesti u Republici Hrvatskoj – osvrt na bitna pravna pitanja od početka pandemije do listopada 2020.“, *Pravni vjesnik* 36, br. 3-4 (2020): 327-343.

55 Više na: <https://www.vecernji.hr/premium/korona-odgada-rasprave-a-za-sudenja-online-treba-novi-zkp-1441019> - www.vecernji.hr.

zaštite stranaka i svih sudionika u sudskim postupcima kao i zaposlenika sudova, pozivajući se na Zakon o sudovima te preporuke predsjednika Vrhovnog suda RH od 13. ožujka 2020. br. Su IV12512020-2, kao i ministra pravosuđa Republike Hrvatske od 13. ožujka 2020., klasa: 710- 0y20-0Ut3s. Sve su navedene mjere usmjerene ograničavanju fizičkoga kontakta sudionika sudskih i upravnih postupaka.

Radi zaštite stranaka i svih sudionika u sudskim postupcima, kao i zaposlenika sudova, bio je izrađen *Nacrt prijedloga Zakona o interventnim mjerama na području sudskih i upravnih postupaka zbog epidemije bolesti koronavirusa COVID-19*, u ožujku 2020. Člankom 4. uređuje se način rada suda tijekom važenja ovoga zakona pa se tako propisuje obustava održavanja rasprava, primanje stranaka, komunikacija između sudova i stranaka te drugih sudionika postupka kao i isključenje javnosti s rasprave, a sve zbog razloga zbog kojih se ovaj zakon predlaže donijeti. U tom je smislu propisano da tijekom važenja ovoga zakona sudovi neće primati stranke niti održavati rasprave osim u hitnim sudskim postupcima iz čl. 5. ovoga zakona. Tijekom važenja ovoga zakona komunikacija između sudova i stranaka te drugih sudionika postupka odvijat će se putem pošte ili elektroničkim putem i neće se moći vršiti neposredna predaja podnesaka na sudu niti preuzimanje sudskih pismena na sudu. Sudac ili predsjednik vijeća može iz razloga koji su navedeni u čl. 1. ovoga zakona na raspravi ograničiti ili privremeno, djelomično ili u cijelosti isključiti javnost s rasprave. Predsjednici sudova dužni su organizirati rad sudova uz poštovanje svih mjera nadležnih tijela donesenih radi sprječavanja širenja epidemije bolesti COVID-19 uzorkovane virusom SARS - CoV-2 u Republici Hrvatskoj, radi zaštite života i zdravlja ljudi.

Predsjednik Vrhovnog suda donio je 2. studenoga 2020. *Uputu svim sudovima o mjerama za sprečavanje širenja epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV2 i o organizaciji rada prvostupajskih i drugostupajskih sudova za vrijeme epidemije*. Upute predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske imaju dva modela organizacije rada sudova tijekom epidemije: model A i model B. Predsjednici svih sudova od 3. studenoga 2020. organizirat će rad po modelu A, a po modelu B ako dođe do nepovoljnoga razvoja epidemiološke situacije. Za prelazak na model B predsjednik pojedinog suda zatražit će odobrenje predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Neovisno o modelu po kojem se organizira rad, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske zatražio je od predsjednika svih sudova da na sudovima, među ostalim, osiguraju provedbu svih epidemioloških mjera i posebnih preporuka i uputa koje objavi Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ). Dužni su razmotriti i prilagoditi prostornu organizaciju rada u sudu kako bi se poštovao fizički razmak od dva metra. Predsjednik suda određuje raspored korištenja sudnica na način da se osigura održavanje ročišta s većim brojem sudionika u većim sudnicama. Predsjednik suda određuje sucima „ročišne dane“ radi smanjenja broja stranaka po hodnicima. Ulazak u zgradu omogućit će se samo uz predočenje sudskog poziva. Predsjednici sudova imenovat će koordinatora za zaštitu od bolesti COVID-19 koji je zadužen za koordinaciju aktivnosti povezanih s provedbom mjera za sprječavanje širenja zaraze i osiguravanje uvjeta za redovito obavljanje poslova. Uvedena je nužna mjera obveznog korištenja maski za lice u prostorijama suda. Na sudovima će se mjeriti temperatura svim zaposlenicima i drugim osobama pri svakom ulaska

u sud. Sudovi moraju osigurati dostatnu količinu higijenskih sredstava, a potiče se i preporučuje češće čišćenje i prozračivanje radnih prostora. U slučaju nepovoljnoga razvoja epidemiološke situacije u mjestu sjedišta sud (model B), predsjednik suda može, uz prethodno odobrenje predsjednika Vrhovnog suda RH, odrediti provedbu radnji samo u predmetima koji su zakonom ili Sudskim poslovníkom proglašeni hitnim, a rasprave u ostalim predmetima mogu se dogoditi za 14 dana.

Slične su mjere bile predviđene i u drugim državama. Usporedbe radi, treba reći da je Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (dalje: VSTV), na telefonskoj sjednici održanoj 15. ožujka 2020., donijelo *Odluku o režimu rada VSTV-a BiH povodom epidemiološke situacije u zemlji (Corona COVID-19)*. U odluci stoji da je nužno organizirati rad u VSTV-u BiH u skladu s uputama i odlukama nadležnih tijela javne vlasti i kriznih štabova. Nedugo nakon toga VSTV je održalo telefonsku sjednicu 22. ožujka 2020. i donijelo je *Odluku o organizaciji rada u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini*. U odluci se, između ostaloga, u cilju zaštitnog djelovanja i sprječavanja pojave širenja bolesti COVID-19 (koronavirusa) u sudovima i tužiteljstvima u Bosni i Hercegovini odlažu ročišta u građanskoj materiji osim u predmetima u kojima se treba odlučiti o mjeri osiguranja. Nadalje se nalaže da je u sudovima potrebno organizirati dežurstva sudaca građanske materije za postupanje u navedenim građanskim predmetima. Nalaže se da u sudove i tužilaštva na posao dolaze samo suci i tužioc i koji su dežurni taj dan u skladu s listama dežurstava. Dežurni suci iz građanskog područja mogu pojedinačno odlučiti o neodložnoj potrebi rada po pojedinačnim predmetima na temelju procjene slučaja i njegove žurnosti. Za suce koji sude u drugom i trećem stupnju nužno je organizirati i omogućiti rad kod kuće, a u slučaju potrebe mogu se organizirati *ad hoc* sjednice vijeća po procjeni predsjednika suda. U sudovima i tužilaštvima nužno je organizirati dežurne službe za obavljanje administrativnih poslova. Nepoštovanje ove odluke povlači odgovornost. Posebno je važno da je predsjednicima sudova dano u dužnost da procijene opasnost po zdravlje ljudi i donose *ad hoc* odluke koje su u pogledu organizacije rada u sudovima restriktivnije od mjera iz ove odluke ako je to potrebno, jer se mjere iz ove odluke smatraju minimalnim restriktivnim mjerama. Ova odluka je na snazi dok traju izvanredne okolnosti prouzrokovane bolesti COVID-19 u Bosni i Hercegovini. Međutim, VTSV BiH, na sjednici održanoj 30. travnja 2020., donijelo je novu *Odluku o organizaciji rada u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini* kojom se stavlja izvan snage navedena odluka. Tom je novom odlukom propisano da rad pravosudnih institucija mora biti usklađen s odlukama nadležnih kriznih štabova i drugih nadležnih organa za upravljanje krizom na teritoriju nadležnosti svake institucije. Sve odluke o liberalizaciji mjera rada u pravosudnim institucijama moraju biti razmjerne trenutačnoj epidemiološkoj situaciji na području rada svake institucije koja se mora svakodnevno pratiti te shodno njoj uvoditi ili ublažavati mjere. Predsjednici sudova i glavni tužioc i u BiH su obvezni do 15. svibnja 2020. uvesti puno radno vrijeme onih koji dolaze na posao. Broj nositelja pravosudnih funkcija i radnika koji dolaze na posao odredit će svaki predsjednik suda i glavni tužilac shodno prostornim mogućnostima svake pravosudne institucije za rad u uvjetima socijalne distance te zdravstvene i epidemiološke zaštite svih koji dolaze na posao i osoba koje po pozivu

dolaze u pravosudne institucije. Svi predsjednici sudova i glavni tužioc i moraju voditi računa o ravnomjernom opterećenju svih nositelja pravosudnih funkcija i radnika pri sastavljanju rasporeda poslova shodno liberalizaciji mjera koje poduzimaju. Sve su pravosudne institucije dužne prije liberalizacije mjera i uspostavljanja novoga načina rada osigurati dostatan broj zaštitnih sredstava. Predsjednici sudova i glavni tužioc i na temelju ove odluke moraju sastaviti Plan liberalizacije mjera u institucijama kojima rukovode te ga dostaviti VSTV-u, ministarstvima pravde i odvjetničkim komorama. Ročišta se mogu organizirati i zakazivati samo na način i u prostorijama u kojima je moguće osigurati primjerenu socijalnu udaljenost svih nazočnih i uz stalno provjetravanje, pritom vodeći računa o hitnosti predmeta, starosti predmeta te broju sudionika u postupku. O svim mjerama u organizaciji rada predsjednici sudova i glavni tužioc i će obavijestiti VSTV, ministarstva pravde te odvjetničke komore te istaknuti jasne naputke na ulazima u sudove i tužilaštva o načinu ponašanja svih koji ulaze u zgrade pravosudnih institucija. Ova je Odluka na snazi dok traju izvanredne okolnosti prouzrokovane bolesti COVID-19 u Bosni i Hercegovini.

Federalno Ministarstvo pravde podnijelo je zakonodavcu prijedlog za donošenje *Zakona o rokovima i postupanju u sudskim postupcima za vrijeme stanja nesreće na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine* po hitnom postupku (dalje: zakon). U tom je smislu izradilo i Nacrt spomenutoga zakona (Sarajevo, travanj 2020.). Predlagatelj u Obrazloženju navodi da je, na temelju odluka Svjetske zdravstvena organizacije koja je proglasila 11. ožujka 2020. pandemiju zbog širenja virusa SARS-CoV-2 i bolesti prouzrokovane ovim virusom – COVID 19, te odluke Vlade Federacije Bosne i Hercegovine koja je donijela Odluku o proglašenju nesreće uzrokovane pojavom koronavirusa (COVID 19) na području Federacije BiH (V. broj 408/2020 od 16. ožujka 2020.), a imajući u vidu razlog za proglašenje stanja nesreće, bilo nužno omogućiti nadležnim organima što primjerenije uvjete za rad kao i odgovorno i racionalno pristupanje nadilaženju nastale situacije. U tom smislu, tvrdi se, bilo je nužno pristupiti izradi zakonskog teksta kojim se definira pravni okvir za postupanje i računanje rokova u sudskim postupcima u Federaciji Bosne i Hercegovine tijekom stanja nesreće. Shodno navedenom predloženo je Vladi Federacije BiH da utvrdi prijedlog navedenog zakona i po hitnom ga postupku uputi u daljnji parlamentarni postupak. Zakon je usvojio Parlament FBiH na sjednici Zastupničkog doma od 23. travnja 2020. i na sjednici Doma naroda od 28. travnja 2020. Prema odredbi čl. 8. (Ograničenje ili isključenje javnosti), sudac ili predsjednik vijeća može zbog zaštite zdravlja sudionika na ročištu ograničiti ili privremeno, djelimično ili u cijelosti isključiti prisustvo javnosti radi sprječavanja širenja zaraze zbog pandemije ovoga virusa. Vidimo da je zakon dao ovlast sudu (sucu ili predsjedniku vijeća) da može donijeti rješenje o isključenju javnosti radi zaštite zdravlja sudionika na ročištu, odnosno radi sprječavanja širenja zaraze zbog pandemije bolesti COVID-19. Teško nam je zamisliti u praksi primjenu ove odredbe. Naime, rad pravosudnih institucija mora biti usklađen s odlukama nadležnih kriznih odbora i drugih nadležnih tijela za upravljanje krizom na teritoriji nadležnosti svake institucije pa bi sukladno tome, uz pravilnu primjenu propisanih mjera, osobama zaraženim korona virusom, odnosno osobama kojima je propisana mjera obvezne samoizolacije trebao biti onemogućen

pristup na ročište. Dakle tada bi bila riječ o ograničenju javnosti zbog sigurnosnih razloga, a ne o isključenju javnosti. Isto se odnosi ne samo na opću javnost, nego i na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješače. Ako bi se utvrdilo da je neka od tih osoba prisutna na ročištu u ulozi javnosti, tada bi sudac trebao prekinuti ročište i obavijestiti o tome epidemiološku službu, a ne isključiti javnost. Ta bi odredba imala smisla da se njome isključila javnost u svim građanskim postupcima do trenutka kada Vlada Federacije BiH donese Odluku o prestanku nesreće prouzrokovane pojavom koronavirusa (COVID 19) na području Federacije BiH, odnosno do stjecanja mogućnosti da se ročišta mogu organizirati i zakazivati na način i u prostorijama u kojima je moguće osigurati odgovarajuću socijalnu udaljenost svih prisutnih i stalno prirodno provjetranje, pritom vodeći računa o hitnosti predmeta, starosti predmeta te broju sudionika u postupku.⁵⁶

Problem prisustva javnosti sudskim raspravama u svjetlu opasnosti od pandemije korona virusom, uvelike je aktualniji u kaznenim, negoli u parničnim postupcima. Naime, u praksi najčešće nema posebnog interesa za praćenje postupaka koji se tiču samo parničnim stranaka.⁵⁷ U parničnim postupcima gdje bi inače postojala zainteresiranost građana (primjerice u bračnim i paternitetskim sporovima), javnost je isključena jer postoje opravdani razlozi za takvo zakonsko rješenje.⁵⁸ Može se zaključiti da su građani (opća javnost) u našem parničnom postupku nezainteresirani za praćenje suđenja, osim ako je riječ o njima bliskim osobama ili medijski važnim popraćenim slučajevima.⁵⁹

Dotadno, kao što smo prethodno konstatirali, rad pravosudnih institucija mora biti usklađen s odlukama nadležnih stožera civilne zaštite za sprječavanje širenja zaraze korona virusom i drugih nadležnih tijela, ustanova i službi za upravljanje krizom na području nadležnosti svakog suda. Stoga bi sukladno tome, uz pravilnu primjenu propisanih mjera, osobama zaraženim korona virusom, odnosno osobama kojima je propisana mjera obvezne (samo)izolacije trebao biti onemogućen pristup u zgradu suda, a time posljedično i na ročište. Dakle, tada bi bila riječ o svojevrsnom ograničenju javnosti zbog sigurnosnih razloga, a ne o isključenju javnosti. Isto se odnosi ne samo na opću javnost, nego i na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješače. Ako bi se, pak, naknadno utvrdilo da je neka od tih osoba ipak prisutna na ročištu u ulozi opće javnosti, tada bi sudac trebao prekinuti ročište i obavijestiti o tome epidemiološku službu (koordinatora za zaštitu od bolesti COVID-19), a ne isključiti (opću) javnost i nastaviti s održavanjem ročišta. Na isti način sud(ac) bi trebao postupiti i ako se naknadno utvrdi da je neka od osoba kojima je propisana mjera obvezne (samo)izolacije ipak prisutna na ročištu u ulozi stranačke javnosti ili pravosudnih djelatnika (članovi vijeća, porotnici, zapisničari, savjetnici i dr.) te službene osobe, znanstveni i javni radnici, osobe od povjerenja stranke koje ona

56 Jozo Čizmić, „Neka razmatranja o Zakonu o rokovima i postupanju u sudskim postupcima za vrijeme trajanja nesreće na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine u građanskim sudskim postupcima“, *Sudska praksa - Domaća i strana* 12, br. 84 (2020): 46-55.

57 Keča i Knežević, *Građansko procesno pravo*, 155-156.

58 Radovanov, *Građansko procesno pravo*, 53.

59 Marić, *Značaj javnosti suđenja*, pristup 15. prosinca 2020., <https://www.danas.rs/dijalog/znacaj-javnosti-sudjenja/>.

označi, a kojima je sud odobrio prisustvovanje na raspravi. Pristup u zgradu suda, a time i na ročište, trebao bi biti onemogućen i osobama za koje pravosudna policija na ulazu u zgradu suda utvrdi da pokazuju općepoznate simptome zaraze korona virusom (npr. povišena tjelesna temperatura).⁶⁰

LITERATURA

1. Burcar, Dubravka. *Zločini na sudovima*. Pristup 3. siječnja 2021., <http://www.zakladazlatkocrnice.hr/hrv/index.asp?main=odjeci&id=zlocin>.
2. Cvrčić, Renata. „Poslovna, profesionalna i službena tajna“. *Pravo i porezi* 15, br. 9 (2006): 50-54.
3. Čizmić, Jozo. „Neka razmatranja o Zakonu o rokovima i postupanju u sudskim postupcima za vrijeme trajanja nesreće na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine u građanskim sudskim postupcima“. *Sudska praksa - Domaća i strana* 17, br. 84 (2020): 46-55.
4. Čizmić, Jozo. „Zaštita prava iz područja industrijskog vlasništva poslovnom tajnom“, *Pravo u gospodarstvu* 38, br. 2 (1999): 231-251.
5. Dika, Mihajlo. „Načelo javnosti u parničnom postupku“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 29, br. 1 (2008): 1-26.
6. Dika, Mihajlo i Jozo Čizmić. *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: OSCE, 2000.
7. Gavella, Nikola. *Osobna prava. I. dio*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2000.
8. Jelačić, Olga. „Liječnička tajna u našem zakonodavstvu“. *Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu* 10, (1973). 13-21.
9. Jovanović, Ljubiša. *Lekarska tajna*. Beograd: Institut za uporedno pravo, 1959.
10. Keča, Ranko i Marko Knežević. *Građansko procesno pravo*. Beograd: Službeni glasnik, 2017.
11. Kulenović, Zlatko, Stjepan Mikulić, Svjetlana Milišić-Veličkovski, Jadranka Stanišić i Danka Vučina. *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj*. Sarajevo: APRIORI BA, 2005.
12. Maganić, Aleksandra. „Utjecaj epidemije bolesti COVID-19 na sudske postupke“, *Informator: instruktivno-informativni list za ekonomska i pravna pitanja*, 6622 (2020): 1-4, pristup 15. prosinca 2020., <https://informator.hr/strucni-clanci/utjecaj-epidemije-bolesti-covid-19-na-sudske-postupke>.
13. Marić, Mirko. „Značaj javnosti suđenja“, *Danas* 13. listopada 2016., pristup 15. prosinca 2020., <https://www.danas.rs/dijalog/znacaj-javnosti-sudjenja/>.
14. Poznić, Borivoje. *Komentar Zakona o parničnom postupku*. Beograd: Službeni glasnik, 2009.
15. Presuda Okružnog suda u Zadru, Gž-28/81 od 28. siječnja 1981.
16. Radovanov, Aleksandar. *Građansko procesno pravo*. Novi Sad: Privredna akademija 2009.
17. Rechberger, Walter i Daphne Simotta, *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren* (Wien: Manzsche Verlag, 2000.).

60 Policija iz Malog Lošinja morala je intervenirati u petak jer je žena (59) prekršila izolaciju u kojoj je morala biti zbog zaraze koronavirusom. Iako je morala biti kod kuće i liječiti se, ona je došla u zgradu nadležnog suda gdje je htjela biti na sudskoj raspravi. Zbog počinjenog prekršaja, sukladno odredbama Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, novčano je sankcionirana s 8.000 kuna. Ivan Grgat, *Dobila 8000 kuna kazne jer je zaražena koronom došla na sud*, pristup 26. prosinca 2020., <https://www.24sata.hr/news/dobila-8000-kuna-kazne-je-je-zarazena-koronom-dosla-na-sud-734095>.

18. Roksandić, Sunčana i Kristijan Grdan. „Covid-19 i razumijevanje pravnih propisa vezanih uz suzbijanje zaraznih bolesti u Republici Hrvatskoj – osvrt na bitna pravna pitanja od početka pandemije do listopada 2020.“. *Pravni vjesnik* 36, br. 3-4 (2020): 327-343.
19. Smiljan Pervan, Larisa. *Položaj sudaca u Republici Hrvatskoj*. Pristup 1. siječnja 2021., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2017B1052>.
20. Srdić, Mladen. *Glavna rasprava i sudske odluke, Modul 2 - Građanska oblast*. Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće, 2006.
21. Triva, Siniša i Mihajlo Dika. *Građansko parnično procesno pravo*. Zagreb: Narodne novine, 2004.
22. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 85/10.
23. Uzelac, Alan. „Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda“, u: *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. ur. Ivana Radačić Zagreb: Centar za mirovne studije, 2011.): 88-125, pristup 2. siječnja 2021., http://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A35Fair_trial_uskladenost%20zakonaCMS.pdf.
24. Vorgić, Nikola i Aleksandar Markičević. „Načelo javnosti u parničnom i krivičnom postupku“. *Glasnik Advokatske komore Vojvodine* 52, br. 11 (1980): 1-13.
25. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Broj: Revr 434/14-2.
26. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Broj: Revr 885/17-2.
27. Zabel, Bojan. *Poslovna tajna*. Beograd: Institut za uporedno pravo, 1970.
28. Zakon o parničnom postupku, pročišćeni tekst zakona, Službeni list SFRJ, br. 4/77., 36/77., 6/80., 36/80., 43/82., 69/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91. i Narodne novine, br. 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14., 70/19., na snazi od 1. rujna 2019.
29. Zečević, Enver. *Komentar Zakona o parničnom postupku*. Sarajevo: Logos, 2004.
30. Zlatović, Dragan. „Isključenje javnosti u sporovima zbog nepoštenog trgovanja“. U: *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 24*. Zagreb: Organizator, 2017., 493-501.
31. Zlatović, Dragan. „Zaštita i čuvanje poslovne tajne“. *Slobodno poduzetništvo* 4, br. 8 (1997): 150-155
32. Zuglia, Srećko i Siniša Triva. *Zakon o parničnom postupku*. Zagreb: Narodne novine, 1957.

Jozo Čizmić*

Summary

PUBLICITY OF THE MAIN HEARING

Court hearings are public and verdicts are pronounced publicly. In this sense, the main hearing is also public because the court decides on the claim, as a rule, based on an oral, direct and public hearing.

The author primarily explains the content of the terms: the principle of publicity, general and party publicity, publicity of the main hearing, restriction and exclusion of the public, violations of the principle of publicity. It then shows the realization of the publicity of the main hearing regarding the covid pandemic.

Keywords: *the principle of publicity; main hearing.*

* Jozo Čizmić, Ph.D., Full Professor, Faculty of Law, University of Split; jcizmic@pravst.hr.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7553-5152>.